

„Pražané šli na tanky s krumpáči“

Vzpomínka Wolfganga Stadlera na okupaci ČSSR v srpnu 1968

TOMÁŠ MALÍNEK

Přímým svědkem okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy se v noci na 21. srpna 1968 stal i Wolfgang Stadler. Tehdy 24letý západoněmecký student, jenž v Mnichově studoval u slavného historika profesora Ferdinanda Seibta, bydlel během osudných dnů nedaleko Národní třídy v Praze. Dramatickou atmosféru v pražských ulicích zachytil na fotografiích, které nebyly dosud publikovány.¹

Wolfgang Stadler (foto: SPD Petershausen)

Jak se stalo, že jste se v létě roku 1968 ocitl v Československu?

Do Československa, přesněji řečeno do jihočeského Vyššího Brodu, jsme přijeli jako studenti s mojí ženou, tehdy ještě přítelkyní. Účastnili jsme se mezinárodního pracovního tábora na státním statku, kde jsme pomáhali

při žních. To bylo na začátku srpna 1968. Za odměnu jsme pak dostali jízdenku na vlak do libovolného místa v Československu. Naším původním cílem byl Špindlerův Mlýn. Po cestě jsme se ale na pár dnů zastavili v Praze, abychom si ji prohlédli. Tam nás v noci z 20. na 21. srpna překvapily sovětské tanky.

Mohl byste popsat atmosféru v Praze krátce před invazí?

Co jsme tehdy v Československu zažili, byla úžasná otevřenost. V roce 1964 jsem byl v Praze poprvé, takže jsem to mohl trochu porovnat. Cítil jsem, že lidé vedli svobodnější a „normálnější“ život než dříve. V roce 1968 se dal v Praze třeba běžně koupit

¹ Videorozhovor, který proběhl 24. 2. 2023, přepsal a z němčiny přeložil autor.

V noci na 21. srpna 1968 pobývali Wolfgang Stadler s partnerkou v Praze, nedaleko Národní třídy. Příjezd vojáků armád Varšavské smlouvy je sice překvapil, ale zvědavost byla silnější než strach, a tak vyrazili i s fotoaparátem do pražských ulic. Výsledkem jsou snímky, které jsou publikovány poprvé. (foto: Wolfgang Stadler)

*Süddeutsche Zeitung*², což předtím bylo nemyslitelné. Ačkoliv jsme tehdy samozřejmě vnímali, že mezinárodní situace je napjatá, vůbec nás nenapadlo, že by mohla přijít invaze.

V noci na 21. srpna se ale v pražských ulicích objevily vojáci okupačních armád. Měli jste strach a obavy o vlastní život?

Strach jsme vůbec neměli! Byli jsme především zvědaví a také mladí, takže jsme strach dokázali docela dobře potlačit. Chtěli jsme prostě na vlastní oči spatřit, co se děje. Na Václavském náměstí jsme například viděli dav mladých lidí, kteří v čele průvodu nesli zakrvácenou

československou vlajku. Vypadalo to, jako by do ní předtím zabalili některou z prvních obětí invaze. Jinak jsme se pohybovali hlavně v blízkosti rozhlasu, o který se docela urputně bojovalo a kde se mi podařilo pořídit několik fotografií sovětských tanků. Byli jsme i u pomníku Jana Husa na Staroměstském náměstí.

V paměti mi utkvěla také krásná scéna, která se odehrála u Mánesova mostu. Byla tam skupina Čechů, kteří ho chtěli přejít. Před nimi ale stálo několik velmi mladých sovětských vojáků, kteří jim to nechtěli dovolit. Češi jim samozřejmě nadávali. Já jsem tehdy studoval ruštinu, takže jsem těm nadávkám dokonce trochu

rozuměl. Pak tam přišel jeden starší pán a prohlásil: „V roce 1939 nás obsadili němečtí nacisté a tehdy jsme ten most přejít směli. A teď nesmíme?! To si říkáte bratrský národ?!“ Jeden z těch mladých vojáků pak chvíli diskutoval se svým velitelem a výsledkem bylo, že most pro chodce otevřeli.

Zkoušel jste také mluvit se sovětskými vojáky?

Nezkoušel. Není úplně snadné mluvit s někým, kdo na vás míří samopalem. Když jsme ale ještě byli ve Vyšším Brodě, uspořádali jsme fotbalový zápas proti sovětským vojákům, kteří tam také pomáhali při žních. Nazvali jsme ten zápas „Sovětský svaz proti

² Německý (dříve západoněmecký) deník vycházející v Mnichově.

zbytku světa“. Náš tým byl složen ze studentů sedmi nebo osmi různých národností³ a vyhráli jsme! Musím říct, že to utkání mělo opravdu nemalý konfrontační náboj.

Jak na invazi reagovali Češi, se kterými jste mluvili?

Samozřejmě to byla celá škála emocí od hlubokého smutku a pláče až po vztek. Částečně v tom bylo také velké odhodlání ve smyslu „*Však my jim ještě ukážeme!*“. To bylo skvělé. Viděli jsme především různé formy pasivního odporu. Češi se pokoušeli okupanty zmást. Třeba tím, že odstraňovali dopravní značky. Budova rozhlasu byla už dávno obsazená, ale vysílání pokračovalo dál z mobilních stanic, které okupanti

dlouho nemohli najít. Viděli jsme také mladé lidi, kteří lezli na tanky s krumpáčem v ruce a pokoušeli se prorazit sudy s naftou, které na nich byly připevněny. Dvakrát nebo třikrát jsme viděli, že se jim to povedlo a ty sudy následně zapálili. Někdo do toho ohně pak ještě přihodil pár dřevěných bedýnek od ovoce... Když v zapáleném tanku navíc explodovala munice, byl to šílený rámus. Druhý den jsme kolem jednoho takového tanku šli a byl pořád ještě rozpálený. Zkrátka, tu odvalu bránit se všemi dostupnými prostředky, třebaže beze zbraní, jsme velmi obdivovali.

Kdy a jak jste Prahu opustili? Původně jste chtěli jet do Krkonoš, ale to už pak nejspíš nešlo...

Kdepak, Hlavní nádraží bylo od prvního dne uzavřené. Řekli jsme si, že se nebudeme pokoušet dostat se do Špindlerova Mlýna, ale pojedeme domů do Mnichova. Tehdy nebylo možné domlouvat se přes mobilní telefony, takže nám bylo jasné, že o nás naši blízcí mají velké starosti. Matka mojí tehdejší přítelkyně měla navíc 21. srpna narozeniny. Pro nás, občany Spolkové republiky Německo, tehdy ještě nebylo v Československu žádné velvyslanectví, pouze takzvané německé obchodní zastoupení, které sídlilo v hotelu Jalta na Václavském náměstí.⁴ Zavola jsem tam, abych se zeptal, jak máme vycestovat. Řekli mi, že máme jet autem nebo vlakem. Zeptal jsem se, jestli vědí, že nádraží je uzavřené. Oni na to:

³ Letní tábor pro zahraniční studenty se konal v rámci Mezinárodních komunitních služeb pro mládež. Ve Vyšším Brodě se ho mezi jinými účastnili také mladí lidé z Francie, Itálie, Velké Británie a NSR.

⁴ Československo-západoněmecká dohoda o zřízení stálých obchodních zastoupení byla uzavřena v srpnu 1967. Obchodní mise SRN v ČSSR zahájila svou činnost v únoru 1968. K navázání oficiálních diplomatických styků na úrovni velvyslanců došlo až v prosinci 1973.

Wolfgang Stadler

Narodil se 11. července 1944, nyní žije v obci Petershausen, asi čtyřicet kilometrů severně od Mnichova. V letech 1966–1971 studoval historii, germanistiku a slavistiku na univerzitě Ludvíka Maximiliána v Mnichově. V létě 1968 pobýval v ČSSR. Po dostudování působil jako učitel na gymnáziu v hornobavorském Pfaffenhofenu, kde učil němčinu, dějepis a občanskou výchovu. Nyní je sice již patnáct let v důchodu, ale i nadále zůstává velmi aktivním občanem. Ve své domovské obci je členem městské rady a místostarostou za Sociálnědemokratickou stranu Německa (SPD).

„Nevíme vůbec nic. Navíc už je pět a máme konec úředních hodin. Můžete si zavolat zase zítra.“ Zkrátka je to vůbec nezajímalo! Druhý den jsme šli na britské velvyslanectví, kde nám řekli, že nespadáme do jejich kompetence. Západní Němce tehdy v Československu oficiálně zastupovali Francouzi. Ti nás ale hned u vrat ambasády zastavili a poslali pryč, že

s námi nechtějí mít nic společného, ať jdeme na americké velvyslanectví. Američané byli naopak docela vstřícní. Řekli, že když to půjde, nechají pro své občany vypravit zvláštní kolonu autobusů nebo vlak. Pokud zbydou volná místa, můžeme jet také. Nakonec vypravili vlak. O dva dny později jsme tímto zvláštním vlakem odjeli do Vídně.

Vrátil jste se ještě někdy do Československa?

Vracel jsem se velmi často. Učil jsem po vysoké škole na gymnáziu v Pfaffenhofenu a bylo pro mě vždy velmi důležité, aby studenti v rámci výuky cestovali. Když jsem byl na gymnáziu prvním rokem, měl jsem 11. třídu, studenty kolem 17 let, kteří se mě zeptali: „Můžeme společně jet někam na výlet?“ Já na to: „Ano, ale jedině do Prahy!“ Tak jsme v roce 1975 jeli do Československa. Tehdy mě hodně překvapilo, že to náš ředitel odsouhlasil. Přece jen to byla cesta do východního bloku, potřebovali jsme víza atd. Pak jsem byl v Praze, nejenom se studenty, mnohokrát. Naposledy se ženou teď na Silvestra. To bylo opravdu krásné znovushledání s tímto městem!

PO

